

هویت ایرانی
ابعاد همبستگی و
اقتصادی

مامعه شناسی یکا

پایه نهمی

نام دبیر: مریم یابنده جهرمی
استان فارس: شهرستان مرودشت

Lm.yabandeh@Hotmail.com

درس چهاردهم

YABANDEH

۲

چند نکته در مورد جمعیت

اولین شرط بقای هر جامعه **جمعیت** است.

در صورت **نبود** یا **کمبود اعضای** جامعه بسیاری از فعالیت های اقتصادی ، سیاسی ، اجتماعی و فرهنگی بر زمین می ماند.

انقراض جمعیت یک جامعه باعث نابودی آن می شود.

به صرف اندازه جمعیت نمی توان نیازهای جامعه را برطرف کرد بلکه برای این کار جامعه نیاز به جمعیت **مسئول و متخصص** دارد تا بتواند بر ثروت ، امنیت ، قدرت و منزلت خود در میان جوامع دیگر بیافزاید.

جمعیت **عنصر تشکیل دهنده جهان اجتماعی** می باشد.

جوامع مختلف برای تامین جمعیت مطلوب خود **سیاست های جمعیتی** مناسب را تصویب و اجرا می کنند.

برخی از ویژگی های جمعیتی عبارتند از:

برای معرفی جوامع از ویژگی های جمعیتی استفاده می شود زیرا:
جمعیت هر کشور بخشی از هویت آن است.

چند یادآوری از دروس قبل

- جهان اجتماعی پدیده ای معنادار با انتقال فرهنگ ، از طریق تعلیم و تربیت به نسل های دیگر، گسترش و تداوم می یابد.
- فرهنگ مجموعه آگاهی و معانی مشترکی است که جهان اجتماعی بر اساس آن ها شکل می گیرد.
- هویت فرهنگی بخشی از هویت جامعه است که با پذیرش عقاید و ارزش های مشترک از سوی افراد جامعه بوجود می آید.

❑ فرهنگ و معانی یک جهان اجتماعی اگر توسط اعضای جامعه **شناخته** ، **پذیرفته** و **عمل** شود ، **گسترش** می یابد.

❑ هر چه **تعداد حاملان و عاملان فرهنگ و معانی** (اعضای جهان اجتماعی) ، بیشتر باشد **فرهنگ بسط بیشتری** می یابد .

❑ **گسترش فرهنگ** باعث **گسترش جهان اجتماعی** می گردد یعنی هر عاملی که موجب گسترش فرهنگ شود موجب گسترش هویت جهان اجتماعی نیز می گردد.

نتیجه گیری:

(جمعیت بخشی از هویت جامعه محسوب شده و موجب گسترش هویت جهان اجتماعی می گردد .)

منظور از حاملان و عاملان فرهنگ چیست؟

اعضای جهان اجتماعی که انتقال دهنده و عمل کننده به فرهنگ هستند.

- ❖ اولین شرط بقای هر جامعه چیست؟ **جمعیت**
- ❖ عنصر تشکیل دهنده جهان اجتماعی چیست؟ **جمعیت**
- ❖ جوامع مختلف برای تامین جمعیت مطلوب خود چه می کنند؟ **سیاست های جمعیتی مناسب را تصویب و اجرا می کنند.**
- ❖ فرهنگ و معانی یک جهان اجتماعی چه زمانی گسترش می یابد؟ **زمانی که توسط اعضای جامعه شناخته، پذیرفته و عمل شود.**
- ❖ چه زمانی فرهنگ بسط بیشتری می یابد؟ **زمانی که تعداد حاملان و عاملان فرهنگ و معانی افزایش یابد.**

افزایش جمعیت خانواده چه تاثیری بر مودت و رحمت میان اعضای خانواده دارد؟

با ازدواج و تشکیل خانواده مودت و رحمت میان زن و مرد ایجاد می شود این مودت و رحمت با تولد اولین فرزند بیشتر شده و به رابطه والدین و فرزندان نیز سرایت می کند.
و با تولد فرزندان بعدی و بزرگ تر شدن خانواده این معانی و ارزش ها گسترده تر می گردد.

نظام خویشاوندی چگونه شکل می گیرد؟

با گسترش خانواده و ایجاد نسبت هایی مثل پدربزرگ، مادربزرگ، عمو، خاله و... نظام خویشاوندی شکل می گیرد.

تامین جمعیت مناسب برای جهان اجتماعی یک مسئله هویتی است زیرا :

افزایش جمعیت یک جهان اجتماعی به معنی گسترش فرهنگ و معانی آن است و کاهش جمعیت نیز به معنی محدود شدن گستره آن است که می تواند زمین ساز بسط و تسلط جهان های اجتماعی دیگر باشد.

هدف اسلام چیست؟

تاسیس جهان اجتماعی توحیدی و گسترش آن.

لازمه تحقیق جهان اجتماعی توحیدی و گسترش آن چیست؟

داشتن جمعیت مناسب و به همین دلیل پیامبر اسلام (ص) در روز محشر به کثرت پیروان خود مباحثات می کند.

❖ چرا پیامبر اسلام (ص) در روز محشر به کثرت پیروان خود مباحثات می کند؟

زیرا لازمه تحقیق جهان اجتماعی توحیدی و گسترش آن ، داشتن جمعیت مناسب است .

در چه صورت افزایش جمعیت برای گسترش جهان اجتماعی توحیدی ضروری است؟

- ۱- فرهنگ و معانی که با افزایش جمعیت بسط می یابد **فرهنگ حق باشد** نه فرهنگ باطل.
- ۲- افراد و اعضای این فرهنگ **عاملان و حاملان معانی حق** باشند.

چه عواملی مانع تحقق جهان اجتماعی توحیدی می گردد؟

- ۱- اگر **فرهنگ و معنایی** که با افزایش جمعیت بسط می یابد **حق نباشد** جامعه مشرک بر اساس عقاید و ارزش های باطل شکل می گیرد.
- ۲- اگر اعضای جهان اجتماعی عامل و حامل فرهنگ حق نباشند جامعه فاسقه به وجود می آید ، یعنی اعضا **عقاید و ارزش های حق را می شناسند اما به آن عمل نمی کنند**.

مقایسه روابط اجتماعی اعضا ، در یک گروه ۲ نفره و ۳ نفره

گروه ۲ نفره:

- ۱- کناره گیری هر یک از اعضا به نابودی گروه می انجامد.
- ۲- فرد تنها با فرد رابطه دارد (رابطه افراد الف با ب)
- ۳- این گروه چیزی جز اعضایش نیست.

گروه ۳ نفره:

- ۱- عضو سوم موجب پیدایش روابط جدید می شود. رابطه افراد (الف با ب) (الف با ج) (ج با ب)
- ۲- عضو سوم با ایفای نقش داوری می تواند تنش ها را کاهش داده و مانع فروپاشی گروه شود.
- ۳- عضو سوم می تواند ایجاد تفرقه برای رسیدن به اهداف خود استفاده کند.
- ۴- رابطه فرد با گروه ممکن می شود.
- ۵- در گروه سه نفره پدیده ای جدید به نام جمع بوجود می آید که محصول عضویت فرد سوم است.

❖ در گروه های پر جمعیت وجود نهادها امری لازم و ضروری است .
 زیرا :

در گروه هایی با جمعیت کم اعضا می توانند با یکدیگر ارتباط مستقیم داشته باشند و با داد و ستد نیازهای یکدیگر را برطرف کنند اما در گروه هایی با جمعیت زیاد ، روابط پیچیده می شود و امکان ارتباط مستقیم اعضا وجود ندارد در نتیجه روابط و رفع نیازهای افراد جامعه به کمک نهادها انجام می شود.

مثال ۱: در گروه های کوچک افراد می توانند نیازهای خود را از طریق مبادله پایاپای رفع کنند اما در گروه های بزرگ برای رفع نیاز وجود پول ضرورت می یابد.

مثال ۲: در یک گروه کوچک زبان پیچیدگی های زبان یک گروه بزرگ را ندارد.

❑ افزایش جمعیت باعث بوجود آمدن مسائل نو ظهوری می شود که جهان اجتماعی بر اساس توانایی ها و قابلیت های خود از طریق گسترش نهادها و ایجاد نهادهای جدید آنها را رفع می نماید.

❖ نهاد چیست ؟

مجموعه ای از عقاید، ارزش ها، هنجارها و نمادهایی است که برای رفع نیازهای ویژه ای اختصاص می یابد.

❑ گسترش نهادها به معنی گسترش فرهنگ و معانی است.

❑ لازمه بسط هویت جهان اجتماعی ، افزایش جمعیت است.

یکی از کارکرد مهم نهاد خانواده عبارت است از:

فرزند آوری و تامین جمعیت

دلایل کاهش جمعیت و سالمندی جوامع غربی

- ✓ بالا رفتن سن ازدواج
- ✓ افزایش بی ثباتی
- ✓ فروپاشی خانواده ها و طلاق
- ✓ رفاه زندگی
- ✓ عافیت طلبی
- ✓ مصرف گرایی
- ✓ هزینه پنداشتن فرزندان

سیاست های جمعیتی

تدابیر و راه حل هایی که نهاد سیاست با همکاری مردم برای تامین جمعیت به اجرا در می آورد را سیاست جمعیتی می نامند .

سیاست های کاهش جمعیت

سیاست های افزایش جمعیت

□ نهاد سیاست مسئولیت هماهنگی سایر نهادها را به عهده دارد.

سیاست های جمعیتی انجام گرفته در ایران به شرح زیر می باشد:

از سال ۱۳۴۵ تا پیروزی انقلاب اسلامی با اتخاذ سیاست کاهش جمعیت، رشد جمعیت از $1/3$ به $7/2$ کاهش یافت.

از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۰ با اتخاذ سیاست کاهش جمعیت رشد جمعیت از $9/3$ به $3/1$ کاهش یافت.

در سال ۱۳۹۰ تجدید نظر در سیاست های کاهش جمعیت شروع شد.

در سال ۱۳۹۳ اصول کلی سیاست های جمعیتی کشور تصویب شد.

تداوم کاهش جمعیت ایران در آینده می تواند
آثار زیانبار زیر را به دنبال داشته باشد:

- ✓ سالمندی جمعیت
- ✓ عدم رشد و توسعه اقتصادی
- ✓ کاهش نیروی کار
- ✓ معضلات روحی و روانی در آینده به دلیل
بهره مند نبودن از موهبت های اجتماعی خویشاوندی
- ✓ افزایش هزینه نگهداری سالمندان

❖ نسل کشی یا پاک سازی نسلی عبارت است از:

هرگونه اقدام به نابودی و حذف فیزیکی کل یا بخشی از جمعیت یک گروه بومی ، قومی ، مذهبی و ...

❖ پدیده نسل کشی نشانگر این است که :

جمعیت یکی از ابعاد هویتی جهان اجتماعی می باشد.

❖ برخی از نسل کشی هایی که در طول تاریخ اتفاق افتاده عبارتند از:

✓ نسل کشی ساکنان بومی آمریکا توسط اروپائیان:

در این نسل کشی در طی ۵۰ سال ۱۵ میلیون سرخ پوست در مناطق هائیتی ، کوبا ، نیکاراگوئه و سواحل ونزوئلا از جمعیت خالی شدند.

✓ نسل کشی در سربرنیتسا سال ۱۹۹۰:

این نسل کشی بعد از جنگ جهانی دوم بزرگ ترین نسل کشی در اروپا به شمار می رود.

✓ نسل کشی مسلمانان در سراسر بوسنی در طول جنگ ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۲ .

✓ حذف فیزیکی اعراب مسلمان و آواره کردن آنها و جذب مهاجران یهودی از سراسر دنیا و کوچ دادن آنها به سرزمین های اشغالی توسط رژیم اشغالگر قدس برای بیشتر شدن تعداد یهودیان نسبت به مسلمانان.

منظور کنش اقتصادی چیست؟

آن دسته از فعالیت های روزمره که افراد برای تهیه وسایل ضروری زندگی و رفع نیازهای خود و دیگران انجام می دهند .

□ **کنش اقتصادی بخشی از کنش اجتماعی می باشد زیرا :** این کنش در رابطه با دیگران انجام می شود.

منظور نهاد اقتصاد چیست؟

مجموعه کنش ها ، روابط و قواعدی که حول تولید و مصرف کالا و خدمات و توزیع درآمد و ثروت صورت می گیرد .

□ **اقتصاد و مولفه های اقتصادی یکی از وجوه تمایز جوامع از یکدیگر می باشند زیرا :**

در هر جامعه ای اقتصاد در رابطه با سایر نهادها شکل می گیرد و با آنها تناسب پیدا می کند.

منظور هویت اقتصادی چیست ؟

ویژگی های اقتصادی است که فرد یا جامعه خود را با آن می شناسد و به دیگران معرفی می کند .
مانند : سختکوشی ، خودکفایی ، ثروتمندی و ...

شیوه های تضعیف هویت اقتصادی

پایبند نبودن و عمل نکردن به ارزش های اقتصادی

شیوه های تقویت هویت اقتصادی

پایبند بودن و عمل کردن به ارزش های اقتصادی

چرا ما برای معرفی خود از برخی ویژگی های هویت اقتصادی استفاده نمی کنیم؟

- ۱- برخی از این نوع هویت ها باعث تمایز ما از دیگران نمی شود و همه افراد در آن اشتراک دارند. مانند مصرف کننده و مالیات دهنده
- ۲- برخی از این ویژگی ها ضد ارزش هستند و افراد آنها را مخفی می کنند. مانند کم فروش ، محتکر، دلال و ...

□ گروه ها ، سازمانها ، کشورها و جهان های اجتماعی نیز مانند افراد دارای هویت اقتصادی می باشند .
مانند :

- ✓ خیرین مدرسه ساز، انجمن حمایت از بیماران خاص ، شرکت تعاونی و ... که دور هم جمع می شوند تا خدمتی به دیگران ارائه کنند .
- ✓ معرفی برخی کشورها با عنوان کشورهای دارای اقتصاد دانش بنیان ، کشورهای دارای اقتصاد تک محصولی ، کشورهای سوسیالیستی ، سرمایه داری ، اسلامی، کشورهای دارای اقتصاد شکننده یا مقاوم و ...

اقتصاد امروز ایران حاصل رویدادهای گذشته و عملکرد کنونی ماست.

ویژگی های هویت اقتصادی ایران عبارتند از:

دسترسی به دستاوردهای اقتصادی مانند: موفقیت های علم و فن آوری ، ساخت سد و نیروگاه ، مقابله با تحریم ها ، ارتقای شاخص های بهداشت و درمان ، جبران خرابی های ناشی از جنگ و ...

وجود معضلاتی مانند تورم ، بیکاری ، مصرف گرایی ، توزیع نابرابر امکانات ، وابستگی به نفت و ...

یکی از عوامل شکل گیری اقتصاد معاصر ایران :
کشف نفت و سرمایه های حاصل از فروش آن به خارجیان است .

چگونه سرمایه های نفتی می تواند موجب رشد اقتصادی کشور گردد؟

در صورتی که درآمدهای حاصل از فروش نفت به انواع دارایی و ثروت مانند صنایع و کارخانجات تولیدی مختلف تبدیل شود.

پیامد عدم استفاده صحیح از سرمایه های نفتی چیست؟

ایجاد اقتصاد وابسته که رشد و افول آن به درآمدهای نفتی وابسته است.

آسیب های اقتصادی مبتنی بر درآمدهای نفتی عبارتند از:

این اقتصاد چون درآمد هنگفت و بدون زحمتی را ایجاد می کند :

- ۱- باعث شکل گیری تولید ملی ضعیف و شکننده میگردد که مستقیم یا غیر مستقیم وابسته به نفت است.
- ۲- باعث ایجاد دولت بزرگی می شود که می کوشد رفاه اقتصادی را به کمک نفت و نه رواج کسب و کار ایجاد نماید و حتی هزینه های آموزشی و بهداشت نیز که در بیشتر نقاط دنیا از محل مالیات تامین می شود در این کشورها به کمک درآمدهای نفتی تامین می گردد.
- ۳- باعث ایجاد احساس رفاه با نوسانات زیاد برای مردم در کوتاه مدت می شود که پایدار نمی باشد.
- ۴- باعث ایجاد وضعیت شکننده ای می گردد که می تواند مورد سوء استفاده طمع ورزان بین المللی قرار گیرد و از آن به عنوان ابزاری برای ایجاد فشار بر جامعه استفاده کنند مانند تحریم اقتصادی.

هدف از تحریم های نفتی و مالی ایران از سال ۱۳۸۹ تاکنون چه بوده است؟

- ۱- ممانعت از انتقال درآمدها به کشور
- ۲- محدود ساختن درآمدهای نفتی ایران

هجوم اقتصادی استعمارگران غربی در دوره های مختلف و در طول تاریخ به صورت های مختلفی انجام شده است.

هجوم اقتصادی استعمارگران غربی به ایران در دوره قاجار چگونه بود ؟

با اخذ امتیازات مختلف مانند امتیاز رویتر ، رژی و...

هجوم اقتصادی استعمارگران غربی به ایران در دوره پهلوی چگونه بود ؟

- ✓ تاراج نفت
- ✓ فروش جنگ افزار و کالاهای مصرفی
- ✓ صنایع مونتاژ
- ✓ تخریب بنیادهای تولید ملی و روح خود باوری

چرا در طول تاریخ همواره استعمارگران غربی تهاجم اقتصادی خود را علیه سایر ملت ها اعمال می کردند؟

زیرا اقتصاد روزنه ورود استعمار و نابودی هویت سیاسی ، اجتماعی و فرهنگی جوامع می باشد.

نمونه ای از واکنش ملت ها را در برابر تهاجم اقتصادی استعمارگران غربی

کمپانی هند شرقی انگلیسی که با ماهیت اقتصادی و تجاری فعالیت می کرد عملاً ابزاری برای هویت زدایی ، غارت و چپاول دارایی های عظیم مردم هند بود که مردم هند به رهبری گاندی در برابر آن واکنش نشان دادند.

ویژگی های اقتصادی جوامع غربی عبارتند از:

هویت خود را بر اساس **اقتصاد** شکل می دهند.

عامل اصلی هویت یابی افراد و جوامع غربی ، **سرمایه داری** می باشد.

هویت انسان ها و جوامع غربی به **دارایی و توان اقتصادی** آنها وابسته است.

□ جوامعی که از **غرب تبعیت** می کنند و **رویکرد سکولار** و دنیوی دارند ، **هویت سرمایه داری** پیدا می کنند .

□ جهان غرب در اقتصاد هیچ مانعی را بر سر راه خود نمی پذیرد و برای گسترش خود **شیوه های اقتصادی غیر سرمایه داری** را در سراسر جهان **نابود** می کند.

چرا کشورهای سلطه گر غرب جنگ اقتصادی تمام عیاری را علیه کشور ما به راه انداخته اند ؟

زیرا این کشورها از یک سو اقتصاد را همه چیز می پندارد و از سویی دیگر شیوه های اقتصادی غیر سرمایه داری را نابود شده می بینند بنابراین پاشنه آشیل ایران اسلامی را اقتصاد دانسته و جنگ تمام عیاری را بر علیه ما به راه انداخته اند .

اقتصاد مقاومتی چیست و چه ویژگی هایی دارد ؟

اقتصاد مقاومتی الگویی از اقتصاد پیشرفته ، مستقل و مستحکم است که با باور به تعالیم اسلامی و تکیه بر ظرفیت های مولد مردمی و دولتی ، روحیه جهادی ، خلاقیت ، ریسک پذیری ، همبستگی و با حضور فعال در تعاملات جهانی برای مردم ایران ، امنیت ، رفاه و پیشرفت توأم با عدالت و برای جهان اسلام و بشریت الگویی ایرانی اسلامی از رشد و شکوفایی را به ارمغان می آورد.

راه نجات اقتصاد ایران (مقاوم سازی) و احیای هویت آن در دنیای امروز چیست ؟

بازسازی هویت اقتصادی با اجرای قانون اساسی و سیاست های اقتصاد مقاومتی امکان پذیر است .
ومردم و دولت ایران باید بکوشند بر اساس عدالت ، تاکید بر علم و فن آوری ، استقلال ، خودکفایی ،
منع خام فروشی ثروت های طبیعی ، حفظ اقتدار و عزت ملی ، درون زایی در عین برون گرایی
هویت اقتصادی نوینی را پایه ریزی نمایند.

ویژگی هویت اقتصادی نوینی که دولت ایران قصد پایه ریزی آن را دارد چیست ؟

- ۱- در مقابل انواع مشکلات و موانع ، مقاوم و پایدار می باشد.
- ۲- می تواند مسیر پیشرفت را بدون تاثیر پذیری از دشمنی های بیرونی و موانع درونی طی نماید.

در عرصه اقتصاد مقاومتی منظور از اقتصاد درون زا و در عین حال برون گرا چیست؟

اقتصادی که مانند چشمه ای از درون بجوشد و بر تولید داخلی قوی خود متکی باشد ولی صرفاً برای خود تولید نمی کند بلکه آن را به صورت متعادلی با سایر کشورها مبادله می کند.

